

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

TUSSEN WOORD EN DAAD

Een onderzoek naar het verschil tussen standpunten en mediagedrag van de PVV op het gebied van genderissues

Thesis

Suzanne Visser

373634

Eerste lezer: J. Harambam

Tweede lezer: E.H. Steenvoorden

Erasmus Universiteit Rotterdam

17 juni 2017

Woorden: 10.546

Woorden bijlagen: 1627

ABSTRACT

In de afgelopen jaren is een nieuwe partijfamilie opgekomen, de rechts-populistische partijen. Deze partijen geven in de media aan voorvechters te zijn van homo- en vrouwenrechten. Echter toont de literatuur over rechts-populistische partijen aan, dat ze gekenmerkt kunnen worden als männerparteien (Mudde, 2007), waarbij een conservatieve blik op genderissues de norm is (Akkerman, 2015). In dit onderzoek wordt gekeken of dit schijnbare tegengestelde gedrag zich ook voordoet bij de PVV, een Nederlandse rechts-populistische partij. Daartoe wordt onderzocht of er verschil bestaat tussen het woord en de daad van de PVV betreffende genderissues. Via een media-analyse is het woord in kaart gebracht en via een analyse van stemmingen in de Tweede Kamer is de daad in kaart gebracht. Uit deze studie komt naar voren dat de PVV duidelijk is betreffende de meeste genderissues, er bestaat weinig verschil tussen woord en daad. De PVV stemt, voornamelijk met betrekking tot homo- en vrouwenrechten, enkel in met voorstellen wanneer er een koppeling gemaakt kan worden met de Islam. De PVV stelt in de media dat de vrijheid en veiligheid van vrouwen en homo's in gevaar is door de komst van de Islam. De PVV vindt symbolen van emancipatie, een homozebrapad of genderneutrale toiletten, niet van belang. Dit toont de PVV zowel in woord als in daad. Deze studie sluit aan bij de literatuur die stelt dat rechts-populistische partijen genderissues inzetten als anti-Islam agenda's. De PVV verstuurt minder misleidende informatie dan werd verwacht.

Keywords PVV, rechts-populisme, genderissues, media

INLEIDING

In 2010 liet Geert Wilders als reactie op anti-homo uitspraken van de Vlaming Paul Belien weten dat de PVV 'overtuigd voorstander en ook voorvechter van homorechten is in de breedste zin van het woord en daar altijd voor zal blijven knokken' (Telegraaf, 2010). Recenter kwam de discussie omtrent het boerkaverbod op in Europa. De Volkskrant (augustus 2016) meldde dat "Wilders de boerkini 'een teken van platte vrouwenonderdrukking' noemde en dat hij stelde dat 'wij in dit land niet zo met elkaar om gaan'. Zijn partijgenoot Fleur Agema liet in een interview weten dat ze niet snapt dat niet iedere feministe PVV stemt. "Ik ben juist vanwege de vrouwenrechten bij de Partij voor de Vrijheid terechtgekomen", aldus Agema (Opzij, 2009).

Uitspraken als deze lijken te wijzen op het door de PVV opkomen voor vrouwenrechten in Nederland, maar het stemgedrag van de partij in de Tweede Kamer kent een ander karakter. De PVV stemde bijvoorbeeld tegen een motie van PvdA-Kamerlid Yücel in de Tweede Kamer over de voortgang van het bereiken van het wettelijk streefcijfer van 30 procent vrouwen in de top van het bedrijfsleven (Volkskrant, 2016). Ook stemde de PVV tegen een wetsvoorstel, het verdrag van Istanboel, waarmee geweld tegen vrouwen en huishoudelijk geweld internationaal bestreden kon worden (Joop, 2016). Recenter, in maart 2017, was de PVV niet een van de ondertekenaars van het 'Regenboog Stemakkoord' waarin Nederlandse politieke partijen de belofte doen is dat in artikel 1 van de Grondwet duidelijker wordt opgeschreven dat discriminatie op grond van iemands 'LHBTI-zijn' verboden is (NOS, 2017).

Deze voorbeelden geven aan dat de PVV tegengestelde uitspraken doet op het gebied van genderissues of anders handelt in de Tweede Kamer dan dat er in de media wordt gecommuniceerd. Dit kan voor verwarring zorgen bij zowel politieke tegenstanders als bij de burger, wat kan leiden tot een onjuist beeld van de PVV. In de huidige tijd is er sprake van een multi-mediatijdperk waardoor de waarheid opgerekt of verdraaid kan worden wat leidt tot misleidende informatie. Misleidende informatie zorgt volgens Kuklinski et al. (2000) voor een uitdaging voor de kwaliteit van het democratische zelfbestuur, aangezien informatie een van de belangrijkste middelen in de huidige democratie is. De vraag rijst wat hier nu aan de hand is en vanuit welk perspectief deze paradox begrepen kan worden.

Om de standpunten en de uitspraken van de PVV te begrijpen moet naar de partij zelf gekeken worden. De PVV kan gekenmerkt worden als een rechts-populistische partij (Mudde, 2007). Mudde (2007) stelt dat rechts-populistische partijen worden gekenmerkt als zogenoemde mannenpartijen, het zijn van een mannenpartij komt tot uiting in verschillende vormen. Ten eerste stemmen mannen dan vrouwen op rechts-populistische partijen (Mudde, 2007:111) Ten tweede is het zo dat leiders vaak mannen zijn, al is dit niet anders dan bij andere partijfamilies. Wat wel opvallend is, is dat bij rechts-populistische partijen vrouwen die leidinggeven vaak een band hebben met een mannelijk (oud)leider. Vrouwen, vriendinnen of dochters van eerdere rechts-populistische leiders komen later aan de macht. Als derde worden gendergevoelige issues benadrukt door de meeste rechts-populistische partijen (Mudde, 2007:94). De aandacht voor homorechten, zoals eerder aangehaald, valt onder deze gendergevoelige issues. Naast homorechten zijn rechten voor gelijkwaardige verdeling van zorg voor kinderen (bijvoorbeeld ouderschapsverlof) of kinderopvang ook standpunten die dan wel direct of indirect ingaan op gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen.

Weinig onderzoek is tot nu toe gedaan naar het schijnbaar tegengestelde gedrag van hoe rechts-populistische partijen daadwerkelijk tegen genderissues aankijken en hoe dit verhoudt tot hoe ze zich opstellen in de media (Mudde 2007; Zaslove et al., 2015). Het onderzoek dat wel is gedaan, geeft vaak verklaringen over hoe ze tegen genderissues aankijken, maar geven niet de discrepantie tussen het woord en de daad aan (Akkerman, 2015; Mudde, 2007; Zaslove et al., 2015).

Kitschelt (1997) stelt dat rechts-populistische partijen op het eerste gezicht een positieve houding aannemen ten opzichte van genderissues. Rechts-populistische partijen hebben tegenwoordig de neiging om principes als gendergelijkheid te benadrukken, echter blijft een conservatieve blik op genderongelijkheid de norm en een, misschien minder opvallend, karakteristiek van deze partijen (Akkerman, 2015). Dit impliceert een tegenstelling. Volgens Akkerman (2015) is de reden dat partijen soms de nadruk leggen op principes als gendergelijkheid en homorechten, ondanks de conservatieve blik, meer retorisch en instrumenteel van aard. Ze worden gebruikt als instrument voor anti-immigratie en anti-Islam standpunten. Een voorbeeld hiervan is dat de liberale gelijkheidsretoriek wordt gecombineerd met bijvoorbeeld een verbod op hoofddoeken. De hoofddoeken gaan in tegen de gelijkheid tussen man en vrouw. Veel rechts-populistische partijen stellen dat er in de Westerse samenleving sprake is van seksegelijkheid (De Lange en Mügge, 2015). Volgens de rechts-populistische partijfamilie is de Islam, en daarbij ook migratie van Islamitische bevolkingsgroepen, in strijd met deze seksegelijkheid. Seksegelijkheid wordt voornamelijk aangewend als instrument voor de anti-Islam- en anti-migratieagenda's van rechts-populistische partijen (Akkerman, 2015; De Lange en Mügge, 2015). Deze issues hebben weinig intrinsieke waarde voor de partijen (Akkerman, 2015).

De vraag is hier of dit ook de reden is voor de schijnbare tegenstelling bij de PVV. In dit onderzoek staat centraal of de PVV anders stemt in de Tweede Kamer dan het geluid wat ze in de media laten horen. Oftewel, komen woord en daad overeen of bestaan er verschillen? Dit leidt tot de vraag: *Bestaat er een verschil tussen de standpunten met betrekking tot genderissues van de PVV zoals geuit in de media en het stemgedrag in de Tweede Kamer? Zo ja, hoe kunnen deze verschillen worden verklaard?*

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zal hierna een theoretisch kader geschetst worden waarin beschreven wordt welke theoretische inzichten er bestaan rondom rechts-populisme, genderissues en mediagedrag van politieke partijen. Na het theoretisch kader wordt ingegaan op de methoden en wordt er een operationalisatie van de theoretische inzichten weergegeven. Vervolgens zal de data gepresenteerd worden en aan de hand van de theoretische inzichten geanalyseerd worden. Dit onderzoek wordt afgesloten met een conclusie waarin antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag.

THEORETISCH KADER

In deze paragraaf wordt ingegaan op het begrip rechts-populisme en de ideologie achter deze partijen. Gender is een centraal begrip in dit onderzoek wat in dit theoretisch kader verhelderd wordt, dit geldt ook voor de rol van de genderissues bij rechts-populistische partijen. Afsluitend wordt ingegaan op genderframes.

Rechts-populisme

In de afgelopen jaren is er in Europa een nieuwe partijfamilie bijgekomen, deze familie is de veroorzaker van een verschuiving in de politiek (Akkerman, 2015; Mudde, 2007; Zaslove, 2008). Een partijfamilie bestaat uit partijen van verschillende landen met hetzelfde gedachtegoed die gezamenlijk worden ingedeeld in een categorie (Ware, 1999). Mudde (2004) spreekt ook wel over een Europese populistische *Zeitgeist*. Door velen wordt gesteld dat het vrij moeilijk is om tot een eenduidige definitie te komen voor deze nieuwe partijfamilie, verschillende termen worden door wetenschappers gebruikt. Mudde (2007) geeft een kort overzicht van welke termen er zoal gebruikt worden, om een aantal termen te noemen: *extreme right*, *far right*, *radical right*, *radical right-wing populism*, *right-wing populism*, *national populism*, *populist nationalism* (Mudde, 2007:12). In deze scriptie zal gebruik worden gemaakt van de term 'rechts-populisme'.

Er kan gesteld worden dat rechts-populisme in de literatuur meestal wordt omschreven als de boodschap dat het 'goede volk' wordt afgezet, uitgebuit of bedrogen door een 'slechte elite' (Rooduijn, 2015). De ideologie van deze partijfamilie is dat de maatschappij uiteindelijk gescheiden zou moeten worden in twee homogene en antagonistische groepen, oftewel de zuivere mensen 'versus' de corrupte elite. Ook zou de politiek een uitdrukking moeten zijn van de wil van het volk (Mudde, 2007). De wil van het volk gaat samen met het idee dat 'the people' de bezetters zijn van het *heartland* (Taggart, 2004). Het heartland is een constructie van het goede leven wat is afgeleid van een geromantiseerde voorstelling van het leven zoals vroeger geleefd is.

Vanuit deze ideologie kan gesteld worden dat de kern van het rechts-populisme uit verschillende factoren bestaat:

1. Nativisme: Hierbij wordt geloofd dat de staat exclusief bewoond zou moeten worden door leden van de oorspronkelijke natie en dat niet-natie elementen (personen en ideeën) een fundamentele bedreiging zijn voor de natiestaat (Mudde, 2007). Het volk moet bestaan uit een homogene groep (Rooduijn, 2015).
2. Autoritarisme is het geloof in een sterk geordende maatschappij waarbij inbreuken tegen de autoriteiten zwaar gestraft zouden moeten worden. Dit uit zich in oproepen voor meer rechtsorde (Mudde, 2007).
3. Anti-ELITISME, oftewel kritiek op de slechte elite (Rooduijn, 2015)
4. Het idee dat politiek een uitdrukking van de algemene wil van het volk zou moeten zijn (Rooduijn, 2015).

In deze scriptie wordt er gebruik gemaakt van het begrip rechts-populisme, wat gekenmerkt wordt door nativisme, autoritarisme, anti-ELITISME en de uitdrukking van de algemene wil van het volk. Daarnaast blijkt uit deze literatuur dat de PVV, als onderzoeksobject, voldoet aan de 'eisen' van het zijn van een rechts-populistische partij.

Genderissues en de rol bij rechts-populistische partijen

Genderissues spelen een belangrijke rol bij rechts-populistische partijen (Mudde, 2007). Voordat het concept van genderissues verder uiteengezet wordt, dient duidelijkheid verschaft te worden over wat er in de samenleving, en dus voortvloeiend in de politiek, wordt verstaan onder gender. Gender is niet hetzelfde als geslacht. Onder geslacht worden de biologische kenmerken die worden geassocieerd met het zijn van een man of een vrouw verstaan (Spierings et al., 2015). In het geval van politiek hebben bijvoorbeeld partijleiders en stemmers een geslacht, dit wordt over het algemeen aangeduid met 'man' of 'vrouw' (Spierings et al., 2015). Gender is gerelateerd aan geslacht, maar het focust zich op de sociale constructen, processen, acties en presentaties die niet inherent of biologisch gekoppeld zijn aan geslacht (Spierings et al., 2015). Gender is de culturele en sociale waarde die aan sekse door de maatschappij wordt toegekend en gaat in op het verwachte gedrag en de normen en waarden van het geslacht (Duerst-Lahti & Kelly, 1995). Dit sociale construct leidt tot systematische, niet-essentiële verschillen tussen mannen en vrouwen (Spierings et al., 2015).

Genderissues gaan verder in op de aanname van gender dat in alle gevestigde normen en waarden er sprake is van een scheiding van man en vrouw. Oftewel, genderissues hebben betrekking op waarden, normen en rechten die afhankelijk zijn van geslacht. Dit wordt ook wel *gender mainstreaming* genoemd (Verloo en Lombardo, 2007:23). Genderissues gaan ten eerste in op economische en juridische gelijke rechten voor mannen en vrouwen. Ten tweede gaan genderissues ook over gelijke rechten voor minderheden op het gebied van seksualiteit. Tevens kan er een onderscheid gemaakt worden tussen genderissues in de publieke situatie, de arbeidsmarkt en de politiek en genderissues in de privésfeer, waarin een onderscheid gemaakt kan worden tussen zorg en familievormen. Voorbeelden van genderissues zijn: gelijkheid in verlofregelingen, kinderopvang, vrouwen in de top en homorechten.

De relatie tussen genderissues en rechts-populistische partijen is een kenmerk dat de rechts-populistische partijen onderscheidt van andere partijfamilies (Mudde, 2007; Spierings et al., 2015). Rechts-populistische partijen worden aan de ene kant van oudsher gekenmerkt door een traditionele visie op de rolverdeling tussen mannen en vrouwen, liberale retoriek met restrictieve maatregelen richting migranten- en Moslimvrouwen, en een oververtegenwoordiging van mannen onder kiezers (Spierings et al., 2015). Daarentegen staat dat genderissues steeds meer centraal naar voren worden gebracht door rechts-populistische partijen (Akkerman, 2015:38).

Daar liggen twee ontwikkelingen aan ten grondslag. De eerste ontwikkeling is dat immigratie- en integratiebeleid sterk is verbonden aan de beveiligingsagenda. Na 9/11 worden religieuze verschillen, met name vertegenwoordigd door de islam en immigranten, naar voren gebracht als bedreiging voor de nationale veiligheid (Akkerman, 2015, p.39). De Islam en moslims zijn voor rechts-populistische partijen de zij-groep, die een bedreiging vormen voor de wij-groep. Genderissues worden ingezet om grenzen te stellen en door middel van deze grenzen wordt de inclusie en de exclusie van specifieke mensen, sociale categorieën en groepen gevormd. Oftewel, de zij- en wij-groep. Dit onderscheid (met de daarbij behorende bedreiging) leidt ertoe dat partijen zich voordoen als voorvechters van de rechten van vrouwen (Akkerman, 2015). De tweede ontwikkeling is dat genderissues die gerelateerd zijn aan familiemigratie belangrijker zijn geworden in het algemene debat van migratie (Akkerman, 2015:39). Gelijke rechten voor mannen en vrouwen en andere gendervraagstukken zijn dus op de agenda's gekomen als een illustratief instrument om de 'achterlijkheid' van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in niet-westerse culturen aan te tonen (Akkerman, 2015:40). Rechts-populistische partijen hebben dus een nieuwe en creatieve manier gevonden om gendergelijkheid te instrumentaliseren als een kernwaarde die de moderne meerderheid scheidt van de immigrante Moslim-minderheid (Meret en Simm, 2013). Ook Spierings et al. (2015) zien deze ontwikkelingen die Akkerman (2015) aanhaalt. Gendergelijkheid en gelijke rechten voor de LHBTI (Lesbisch, Homo, Bisexual, Transgender, Intersekse personen) gemeenschap worden

gezien als rechten die verzekerd worden door Westerse tradities en burgerschap. Net als Akkerman (2015) zien Spierings et al. (2015) ook dat de Islam gepresenteerd wordt als een bedreiging voor de vrijheid en gelijkheid van de positie van vrouwen en homoseksuelen. Houdingen en standpunten op het gebied van gendergelijkheid en emancipatie voor de LHBTI-gemeenschap spelen dan ook een belangrijke rol bij rechts-populistische partijen.

Genderframes in de media

Met social media zijn nieuwe manieren van communicatie tussen politici en de maatschappij ontstaan (Grant et al., 2010). Via social media brengen politici beelden naar buiten die ze zelf hebben 'bedacht'. Bij sociale media zijn politici hier vrijer in omdat deze communicatie niet wordt gemedieerd door de traditionele media. Via social media wordt er een eigen 'beeld' van de werkelijkheid geschetst, oftewel een frame, geschetst. (Bennett, 2009). Frames zijn thematische categorieën die zorgen voor integratie en betekenisgeving aan *'the scene, the characters, their actions and supporting documentation'* (Bennett, 2009). Oftewel, een frame is een manier om via woorden, oude beelden en gevoelens op te roepen om zo de kijk op de werkelijkheid te beïnvloeden.

Uit de literatuur van dit onderzoek komt naar mijn mening naar voren dat rechts-populistische partijen via drie verschillende 'brillen' hebben kijken naar genderissues. Deze frames zijn gebaseerd op de rechts-populistische ideologie.

1. Het familiewaarden frame: Het eerste frame van rechts-populistische partijen is een conservatief familiewaarden frame. Hierbij wordt uitgegaan van een conservatief gedachtegoed en traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Rechts-populistische partijen framen familiebeleid als waardevol. Heteroseksuele ouders worden gezien als het kerngezin en de hoeksteen van de samenleving, terwijl ouders van gelijke sekse als onnatuurlijk worden beschouwd (Mayer et al., 2014). Rechts-populistische partijen zijn tegen gelijke behandeling van koppels met hetzelfde geslacht, aangezien dit niet past binnen de "gezonde" traditionele familie (Mayer et al., 2014). Binnen dit frame staat goede zorg voor kinderen en naasten, voornamelijk uitgevoerd door thuisblijvende moeders, voorop. De vrouwen zorgen voor stabiliteit in de familie.

2. Het liberale frame: Dit frame behelst de vrije keuze van individuen, op het gebied van seksuele voorkeur en familiezaken. Binnen dit frame staat centraal dat vrouwen zelf kiezen of zij werken, mannen onderdeel zijn van het huishouden en verschil in seksuele geaardheid wordt geaccepteerd. De traditionele familie wordt niet meer gezien als de hoeksteen van de samenleving, maar de vrije wil van individuen staat voorop. Door genderrelaties op deze manier te framen positioneren rechts-populistische partijen zich als voorvechter van emancipatie. In dit frame staan (gender)emancipatie, gelijke rechten en gendergelijkheid centraal (Mayer et al., 2014).

Rechts-populistische partijen worden dus gekenmerkt door twee contrasterende frames. Deze frames komen samen in het derde frame.

3. Moslim-bedreiging frame: In dit frame worden Moslims geframed als pre-modern, waarbij Moslimmannen worden gezien als onderdrukkers die de autochtone samenleving in gevaar brengen. Moslimvrouwen worden gezien als slachtoffers, wat zowel een bedreiging vormt voor de waarden van gendergelijkheid als voor vrouwelijke emancipatie. De perceptie van de bedreiging van de Islam leidt ten eerste tot duidelijke framing betreffende familievoorzieningen. Voorzieningen vanuit de staat moeten binnen de landsgrenzen gebruikt worden en mogen niet overgebracht worden naar families in het buitenland (Mayer et al., 2014). Ten tweede zorgt de bedreiging van Moslims en de Islam ervoor dat rechts-populistische partijen zich meer richten op Westerse kernwaarden, zoals genderacceptatie en gendergelijkheid (Akkerman, 2015). Volgens rechts-populistische partijen gaan gelijke rechten voor mannen en vrouwen in tegen de ideologie van de Islam. Dit frame houdt dus in dat rechts-populistische

partijen enkel voorstander zijn van genderissues vanwege de strijd tussen de natie en de zij-groep en de angst voor de Islam. Genderissues worden ingezet als anti-Islam agenda (Akkerman, 2015).

Deze studie gaat dieper in op het argument dat rechts-populistische partijen, in de Nederlandse context, genderissues inzetten als anti-migratieagenda's en onderzoekt hoe uitspraken in de media en het daadwerkelijke stemgedrag van de PVV op het gebied van genderissues eruit zien. Dit leidt tot de volgende vraagstelling zoals eerder aangegeven in de inleiding:

Bestaat er een verschil tussen de standpunten met betrekking tot genderissues van de PVV zoals geuit in de media en het stemgedrag in de Tweede Kamer? Zo ja, hoe kunnen deze verschillen worden verklaard?

Om de hoofdvraag van deze scriptie te beantwoorden zullen de volgende deelvragen worden beantwoord:

1. Hoe brengt de PVV genderissues naar voren in partijprogramma's, in traditionele media en op social media? Op welke manieren worden de genderissues geframed? (woord)
2. Hoe stemt de PVV in de Tweede kamer m.b.t. genderissues? (daad)
3. Bestaat er een verschil tussen woord en daad en hoe ziet dit verschil er uit?
4. Hoe kan dit verschil worden verklaard?

Naar aanleiding van het theoretisch kader wordt verwacht dat er een verschil bestaat tussen de standpunten met betrekking tot genderissues die in de media geuit worden en hoe er daadwerkelijk gestemd wordt in de Tweede Kamer. Er wordt verwacht dat in de media standpunten met betrekking tot genderissues worden geframed ten gunste van de anti-Islam agenda. Ook wordt verwacht dat in de Tweede kamer positief gestemd zal worden op een voorstel wanneer het in verband gebracht kan worden met de anti-Islam agenda en dat er negatief gestemd zal worden als dit niet het geval is.

METHODEN

In dit onderzoek wordt ingegaan op een specifieke casus in een specifieke context, namelijk de PVV in Nederland. Dit houdt in dat dit onderzoek een *typical* casestudy is (Flyvbjerg, 2006). Bij dit type casestudy wordt er diep ingegaan op de informatie van een enkele casus. De PVV is gekozen als casus omdat de PVV voldoet aan de kenmerken die passen bij een rechts-populistische partij. De PVV heeft kenmerken van nativisme, autoritarisme, anti-elitisme en vindt dat de politiek een uitdrukking van de algemene wil van het volk zou moeten zijn (Mudde, 2007; Rooduijn, 2015).

Er wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van verschillende kwalitatieve methoden. Er zal gebruik worden gemaakt van een documentanalyse en er zal een media-analyse gedaan worden. De documentanalyse zal uitgevoerd worden om het stemgedrag van de PVV in kaart te brengen (daad) en de media-analyse wordt uitgevoerd om het ‘woord’ van de PVV naar voren te brengen.

Wat gedaan wordt door middel van de documentanalyse en de media-analyse kan worden vergeleken met fact checken. Er wordt gecontroleerd of de uitspraken die gedaan worden berust op feitelijke waarheden. In dit onderzoek worden de uitspraken van politici ook gecontroleerd, maar dan op de stemming in de Tweede Kamer. Vooral in deze tijdsgeest, waarin er sprake is van een multi-mediatijdperk dat gemarkeerd wordt door politieke polarisatie en selectieve blootstelling, kunnen politieke debatten of statements zo naar buiten gebracht worden dat ze de waarheid erg ver oprekken of dat ze deze compleet verdraaien (Coddington, Molyneux en Lawrence, 2014). Wat maakt dat het controleren van het woord ten opzichte van de daad van toegevoegde waarde is.

De documentanalyse is uitgevoerd op uitkomsten van stemmingen van kamervergaderingen en standpunten vanuit de verkiezingsprogramma's van de PVV. De stemmingen zijn bestudeerd ten behoeve van de tweede deelvraag. Bij deze documentanalyse is dus enkel gekeken naar positiebepaling. Toegang van deze documenten is verkregen via de website van de Tweede Kamer en via de site met officiële bekendmakingen. Er is gebruik gemaakt van het dossier ‘Emancipatiebeleid’. Hieronder vallen zowel stemmingen over gendergelijkheid als LHBTI-standpunten. De stemmingen zijn bekeken in de periode van 2012-2017 vanwege de beschikbaarheid aan data.

In dit onderzoek zijn als voornaamste bron voor de media-analyse tweets van Kamerleden van de PVV bestudeerd. Er is specifiek voor het sociale netwerk Twitter gekozen omdat Twitter een goed medium is voor politieke interactie, waardoor politici hun boodschap gemakkelijk aan volgers over kunnen brengen (Grant, 2010). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat rechts-populistische partijen Twitter veelvuldig als medium gebruiken (Spierings en Jacobs, 2015). Geert Wilders zelf ziet Twitter als een manier om zijn *“boodschap „rechtstreeks, ongefilterd” bij zijn publiek krijgen, zonder gestoord te worden door „niet altijd even vriendelijke journalisten”* (Van de Wiel, 2017). Naast het analyseren van tweets zijn ook andere media-optredens (zoals speeches, interview en opiniestukken) en bijdragen van Facebook en YouTube meegenomen in de analyse voor een volledig beeld.

De Twitteraccounts en andere mediabijdragen van de volgende leden van de Tweede Kamer van de PVV zijn geanalyseerd. De keuze voor deze personen is gebaseerd op de portefeuilles die zij behandelen en die te maken hebben met genderissues:

1. Geert Wilders: Fractievoorzitter
2. Fleur Agema: Ouderenzorg, Gehandicaptenzorg en Jeugdzorg
3. Martin Bosma: Binnenlandse Zaken en Cultuur
4. Machiel de Graaf: Islam, Integratie, Sociale Zaken
5. Harm Beertema: Onderwijs (PVV, 2012)

Het tijdsframe dat gehanteerd is, is van 2012-2017 en is gekozen vanwege de beschikbaarheid van de data. De data is verzameld aan de hand van theoretische sampling. Dit houdt in dat de data geselecteerd is aan de hand van zoektermen die via de literatuur zijn verworven. Bij het analyseren van de data is gebruik gemaakt van de selectie van woorden die ingaan op genderissues. Bij de tweets zijn de replies, antwoorden op de tweet van iemand anders, niet meegenomen, aangezien de oorsprong van deze berichten vaak niet te achterhalen valt. De retweets, het herhalen van een tweet van iemand anders, zijn wel meegenomen, aangezien de retweets ook de mening van het kamerlid van de PVV bevatten. Er is besloten om de link in de media-bijdragen mee te nemen in de analyse, wanneer dit van toepassing is. Zo kon namelijk ook gebruik worden gemaakt van eventuele afbeeldingen of grafieken. De tweets zijn geanalyseerd op tweetniveau: het accent ligt in het onderzoek niet zozeer op bepaalde woorden die op bepaalde indicatoren kunnen wijzen, maar voornamelijk op de strekking van de gehele tweet of retweet. Andere media-uitingen zijn op dezelfde wijze geanalyseerd.

De data is naar aanleiding van de frames zoals beschreven in het theoretisch geanalyseerd aan de hand van codering. De codes zijn afgeleid vanuit de theorie over de frames. Naar aanleiding van de theorie zijn er per frame codes opgesteld die de kern van het frame weergaven. Er is gebruik gemaakt van axiaal coderen. Aan de hand van de analyse zijn de codes tijdens het axiaal coderen gaandeweg gewijzigd en zijn er codes verwijderd en nieuwe codes toegevoegd. Hierbij zijn ook de belangrijkste thema's van het onderzoek naar voren gekomen.

Bij het familiewaarden frame zijn vanuit de theorie vier codes opgesteld die te maken hadden met de familie als hoeksteen van de samenleving en over de rol van de thuisblijvende moeder. Later, aan de hand van de data, is de code toegevoegd die laat zien dat de partij zich uitspreekt tegen 'gendergelijkheid' en/of 'genderemancipatie' maatregelen aangezien dit veel in de data naar voren kwam. Het liberale frame was vanuit de theorie gebaseerd op vier codes. De eerste code gaf aan dat de partij vrije keuze van individuen benadrukt. De andere codes gingen in op het steunen van beleid rondom genderissues. Aan de hand van de data zijn geen wijzigingen aangebracht binnen de codes van dit frame. Deze codering is dus geheel op de literatuur gebaseerd. Ook het derde frame, het moslimbedreiging frame, is gebaseerd op de theorie. Aan de hand van de data is een splitsing gemaakt tussen gevaar vanuit geweld en gevaar vanuit gedachten en ideologie, aangezien dit verschil ook duidelijk in de data naar voren kwam. Ook is er aan de hand van de data een onderscheid gemaakt in vrouwenonderdrukking in het algemeen en het zien van Moslimvrouwen als slachtoffer. Na het proces van axiaal coderen, waarbij het aantal codes en de omvang van de gegevens is gereduceerd, is alle data nogmaals gecodeerd met de uiteindelijke codes te vinden in de operationalisatie.

1. Familiewaarden frame	Tegenstelling tussen de gezonde traditionele familie en LGHBTI-ouders. Heteroseksuele ouders als kerngezin. Ouders van gelijke sekse worden als onnatuurlijk beschouwd	1.1 De partij benadrukt het belang van traditionele familie als de hoeksteen van de samenleving 1.2 Andere dan leden van de traditionele familie worden beschouwd als onjuist 1.3 De partij spreekt over thuisblijvende moeders, vanwege de voordelen van de ontwikkeling van het kind en de stabiliteit van de familie 1.4 De partij benadrukt het belang van zorg voor naasten door vrouwen of huismoeders 1.5 De partij uit zich tegen gendergelijkheid en/of genderemancipatie maatregelen
2. Liberale frame	Vrije keuze voor individuen	2.1 De partij benadrukt vrije keuze van individuen 2.2 De partij benadrukt het belang van vrouwenemancipatie 2.3 De partij benadrukt het belang van gendergelijkheid 2.4 De partij benadrukt het belang van genderemancipatie
3. Moslim-bedreiging frame	Moslims geframed als premodern. Moslimmannen als onderdrukkers die de autochtone staat in gevaar brengen. Moslimvrouwen als slachtoffers.	3.1 De Islam wordt geframed als een gevaar dat door geweld ingaat tegen Westerse Waarden 3.2 De Islam wordt geframed als een gevaar dat door ideologie ingaat tegen Westerse Waarden 3.3 Moslimmannen worden neergezet als premodern 3.4 Moslimvrouwen worden bestempeld als slachtoffers 3.5 Partij benadrukt gevaar voor vrouwenonderdrukking

In totaal zijn er 46 moties meegenomen in de analyse die betrekking hebben op 11 onderwerpen betreffende genderissues. De moties zijn afkomstig van de website van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waar gezocht is op stemmingsuitslagen (<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/stemmingsuitslagen>). Via de uitgebreide zoekfunctie zijn er in de periode van 2012-2017 relevante moties geselecteerd, te vinden in bijlage 1. Ook alle tweets en andere media-uitingen die verzameld zijn hebben betrekking op de 11 onderwerpen. Door middel van de uitgebreide zoekfunctie van Twitter zijn er ongeveer 350 relevante tweets naar voren gekomen in de periode van 2012-2017. Ook verkiezingsprogramma's van 2012, 2014 en 2017 zijn meegenomen. Via de sites pvv.nl en geertwilders.nl zijn speeches, opiniestukken, kamerbijdragen en media-verklaringen toegevoegd aan de data. Via Facebook en YouTube is ook data verzameld. De data is gevonden door gebruik te maken van twintig zoekwoorden, te vinden in bijlage 3.

ANALYSE

In dit deel van het onderzoek zal ten eerste worden beschreven hoe de PVV ingaat op de onderwerpen op social media en in andere media-uitingen. Ook wordt beschreven hoe gestemd is op moties betreffende genderissues om aan te tonen hoe de PVV stemt op dit gebied. Vervolgens zal via een vergelijking antwoord gegeven worden op de vraag of er een verschil bestaat tussen woord en daad.

HET WOORD

In dit deel van het onderzoek staat centraal hoe de PVV hun boodschap over genderissues naar voren brengt. Binnen dit onderzoek zijn uitspraken geanalyseerd over verschillende genderissues. De genderissues die binnen dit onderzoek meegenomen zijn, hebben betrekking op de emancipatie van vrouwen en de LHBTI-gemeenschap. Onder emancipatie van deze groepen vallen onderwerpen als haat jegens homo's, de acceptatie van het homohuwelijk en het opkomen voor rechten van de LHBTI-gemeenschap. Ook zorg voor familieleden, bijvoorbeeld mantelzorg, zijn genderissues indien gesproken wordt over wie daadwerkelijk de zorg uit moet voeren. Het stimuleren van vrouwen in topfuncties en het bevorderen van vrouwenparticipatie op de arbeidsmarkt zijn ook genderissues die meegenomen zijn in dit onderzoek. Gelijkelijkheid tussen man en vrouw binnen het gezin wordt geanalyseerd door te kijken naar uitspraken over huiselijk geweld.

Uit de analyse komt naar voren dat de PVV in de periode van 2012-2017 regelmatig spreekt over genderissues. Van alle genderissues spreekt de PVV zich het meest uit over emancipatie van vrouwen en homo's. Andere genderissues worden minder frequent naar voren gebracht. Zo spreekt de PVV erg weinig over de LHBTI-gemeenschap als geheel. Vaker spreken ze enkel over de emancipatie van homo's. De PVV spreekt het meest over de haat die er in de samenleving wordt geuit jegens homo's en over de onderdrukking van vrouwen. Twitter en YouTube zijn de bronnen waar de PVV de meeste uitspraken doet over genderissues. Facebook is een medium waar minder over deze issues wordt gesproken. Ook in de verkiezingsprogramma's en in uitspraken in kranten treedt de PVV niet op de voorgrond met standpunten over genderissues.

De analyse laat verder zien dat de PVV zich op het gebied van zorg weinig traditioneel uitspreekt. De PVV ziet issues als mantelzorg niet als genderissues aangezien de PVV de vrouw niet ziet als de kern van het gezin die zorgtaken voor familieleden dient uit te voeren. De PVV benadrukt niet wie, de man of de vrouw, verantwoordelijk is voor de zorg van naasten. Echter, is de PVV op het gebied van vrouwen in topfuncties meer traditioneel ingesteld. Uit de uitspraken van de PVV blijkt dat de PVV het stimuleren van meer vrouwen in topfuncties niet belangrijk vindt. Uit de standpunten van de PVV in verkiezingstijden komt naar voren dat de PVV *"geen voorstander is van 'positieve' discriminatie, 'voorkeurbeleid' of ander diversiteitsgeneuzel"* (PVV, 2012).ⁱ

Enkele uitspraken laten toch ook zien dat de PVV zich op een liberale manier uitspreekt ten opzichte van homo's en dat de PVV op dit gebied staat voor vrije keuze van individuen. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting bij tweets die meldden dat Geert Wilders aanwezig was bij een gay feestje van president Trump. Zo plaatste Geert Wilders zelf een tweet van de NOS: *"RT @NOS: PVV-leider @geertwilderspvv sprak afgelopen nacht op een Gays for Trump-evenement in Cleveland"* (Wilders, 20 juli 2016).ⁱⁱ Hieruit komt naar voren dat de PVV staat voor vrije keuze van individuen.

De PVV stelt op te komen voor de vrijheid en daarmee de emancipatie van homo's en vrouwen, zo blijkt uit de analyse. Dit doet de PVV in de meeste gevallen door zich uit te spreken over welke negatieve invloed de Islam heeft op de vrijheid van vrouwen en homo's. De PVV stelt dat de Westerse waarden waardoor homo's en vrouwen in vrijheid kunnen leven worden bedreigd door de komst van de Islam. Zo blijkt uit een tweet van PVV-kamerlid Martin Bosma dat Moslims het belang van de Westerse waarden niet inzien, maar hij gaat niet verder in op wat door de PVV wel van belang wordt geacht: *"Kwart wil sjaria. Helft wil geen homo's. Wat (Britse) Moslims werkelijk denken van onze westerse waarde"* (Bosma, 10 april 2016).ⁱⁱⁱ Wat de PVV dus precies verstaat onder Westerse waarden komt in veel uitspraken niet duidelijk naar voren. Wat wel duidelijk naar voren komt is dat de PVV de Islam als grootste bedreiging voor de vrijheid van de Westerse burgers ziet. De PVV heeft een grote angst dat de veiligheid van homo's en vrouwen in gevaar is waar de Islam heerst. Zo sprak Geert

Wilders tijdens een debat over meer investeringen in de veiligheidsketen in de Tweede Kamer de volgende woorden: *“En ondertussen wordt het overal in het Westen onveiliger. Afgelopen zondag de afschuwelijke aanslag in Orlando. 49 onschuldige mensen vermoord door een allahu akbar roepende moslimterrorist. Het is een teken aan de wand. De haat voor homo’s, vrouwen, joden, en niet-moslims leeft ook hier in Europa, in ons eigen Nederland. Overal waar de islam voet aan de grond heeft gekregen”* (PVVPers, 10 juni 2016).^{iv} Voorlichting over de Westerse waarden ziet de PVV als een middel om het gevaar voor homo’s en vrouwen in Nederland te verminderen, maar het gevaar verdwijnt pas volgens de PVV als migratie niet meer is toegestaan en de grenzen worden gesloten.

De analyse laat dus zien dat de PVV zich het meest uitspreekt over genderissues in combinatie met de Islam. De PVV brengt genderissues onder de aandacht in twee vormen: enerzijds, door te spreken over het belang van de vrijheid van vrouwen en homo’s en anderzijds door te spreken over de daarmee gepaarde angst voor de veiligheid van deze groepen. Hoe de PVV precies spreekt in termen van vrijheid en veiligheid wordt hieronder verder uiteengezet.

Vrijheid

De PVV doet in de media uitspraken over hoe de ideologie van de Islam en de denkbeelden die hiermee gepaard gaan van negatieve invloed zijn op de vrijheid van de Westerse burgers: *“RT @LisaHenegauwen: Undercover gefilmd wat #moslims denken over #homo’s Extremistisch? “De meiden van Halal” zeggen dit ook, gewoon op Nationale televisie”* (Beertema, 1 april 2016).^v Binnen deze tweet van PVV-Kamerlid Harm Beertema wordt verwezen naar beeldmateriaal waarin Moslims, waaronder een van de meiden van Halal, zich uitten over homoseksualiteit. In de video wordt gesteld dat homoseksualiteit en de Islam niet samengaan en dat homoseksualiteit bestraft moet worden. Uit deze retweet komt dus naar voren dat de PVV de denkbeelden van de Islam als een gevaar voor de vrijheid van deze groep ziet.

Naast homo’s ziet de PVV Joden, Christenen en vrouwen als de groepen die volgens de PVV het meest voor hun vrijheid te vrezen hebben. In een speech van Geert Wilders tijdens een Pegida bijeenkomst in Dresden in april 2015 sprak Geert Wilders de volgende tekst uit: *“Kijk naar de landen waar de Islam dominant is. Kijk naar Saudi-Arabië, Iran, Pakistan. Niet-Moslims, Christenen, Joden, vrouwen en homo’s worden behandeld als minderwaardig. Ze worden vernederd, vervolgd en zelfs vermoord. Dat is precies waar we tegen vechten”* (PVVPers, 17 april 2015).^{vi} Deze boodschap staat centraal voor het woord van de PVV op de social media op het gebied van vrijheid en emancipatie. Er wordt in de meerderheid van de uitspraken door de PVV enkel aandacht besteedt aan emancipatie voor vrouwen en homo’s in combinatie met het gevaar van de Islam.

Dit komt ook naar voren wanneer het gaat over emancipatie van vrouwen, zoals blijkt uit dit statement van Geert Wilders: *“Vrouwendag / Women's Day. No islam, just freedom!”* (Geert Wilders, 8 maart 2016).^{vii} Bij deze tweet wordt een afbeelding getoond van een vrouw op hoge hakken die boven op een Koran staat. Deze afbeelding laat duidelijk zien dat de PVV opkomt voor de vrijheid van vrouwen en vrouwenrechten. De PVV laat hier zien dat de Islam tegen deze vrijheid ingaat. De PVV ziet voorlichting over seksualiteit en genderissues als een positieve zaak, echter ziet de PVV hier ook weer de bedreiging van de Islam. Zo wordt er door de PVV getweet: *“COC geeft geen voorlichting op mbo wegens virulente islamitische haat. Wel komt er een islamitische homohater”* (Beertema, 20 januari 2017).^{viii} En als reactie op een bericht van het Ministerie van OCW over het voorbereiden van klassengesprekken tweet de PVV: *“Met alle respect, basis voor klasgesprek over terreur, antisemitisme en homo's. Dat wordt weer zalven en glijden”* (Beertema, 1 april 2016).^{ix}

De uitspraken van de PVV lijken te wijzen op de PVV als voorstander van de vrijheid van homo’s en vrouwen. Echter, laat de PVV in de media zien dat zij symbolen of uitingen van homo-emancipatie of de gaypride onbelangrijk vinden. De PVV uit zich negatief ten opzichte van genderemancipatiemaatregelen wanneer er geen relatie gelegd kan worden met de Islam. Echter, vaker spreekt de PVV zich tegen gendermaatregelen uit door aan te geven dat het echte leed, het gevaar van de Islam, belangrijker is: *“Heeft @piadijkstra (emancipatie @D66), nu tijd voor het echte leed, na haar strijd tegen het kwetsende m/v op formulieren en wc’deuren?”* (Beertema, 27 maart

2017).^x Deze tweet van PVV-kamerlid Harm Beertema bevat een link naar een tekst van Marokkaanse actrice Loubna Abidar:

“In de hypocriete wereld van Marokko is een vrouw die neen zegt tegen een man een hoer. Een vrouw die haar eigen lotsbestemming en toekomst kiest? Een hoer. Een ongehuwde vrouw die haar eigen brood verdient? Een hoer. Een vrouw die een sigaret rookt op een terras, laat staan een glas wijn drinkt of zich kleedt zoals ze wil? Een hoer. Dan hebben we het bijlange nog niet over de actrice die in volle verantwoordelijkheid haar lichaam toont voor de camera’s. Uiteraard is ook zij een hoer”.

Door deze boodschap laat de PVV zien dat voor hen het echte probleem van emancipatie vrouwenonderdrukking door mannelijke Moslims is. Een ander voorbeeld is een tweet die verwijst naar een artikel dat er in Arabische landen een golf van terreur plaatsvond tegen vrouwen die opkomen voor gelijke rechten en democratie, waarop de PVV als volgt reageert: *Maar wij krijgen genderneutrale wc’s! Dank aan D66!* (Beertema, 12 september 2016).^{xi} Deze uitspraken tonen dus aan dat de PVV emancipatie en vrijheid van de LHBTI-gemeenschap niet steunt door symbolen van emancipatie te willen bevorderen, maar door de Islam als boosdoener te bestempelen.

Ditzelfde beeld komt naar voren wanneer het gaat om vrouwen in topfuncties en vrouwenparticipatie op de arbeidsmarkt. Het verbeteren van de omstandigheden voor vrouwen die werken (in hoge functies) is ook een vorm van vrijheid en gelijkheid. Echter spreekt de PVV zich op een traditionele manier uit op dit gebied. De PVV is tegen vrouwenquota, zo blijkt uit een tweet van Harm Beertema: *Zo is dat. Hetzelfde geldt voor links in NL dat nu vrouwenquota in bedrijfsleven tot speerpunt heeft, onzin* (Beertema, 15 december 2015).^{xii} De PVV steunt dus vrouwen in topfuncties niet. Uit de data komt meer naar voren dat de PVV vindt dat er gefocust moet worden op emancipatie rechten van vrouwen en homo’s in het algemeen: *“Als de “topvrouwen” maar door dwang aan hun topfunctie komen. Beter was een “Meldpunt geweld tegen vrouwen&homo’s”* (Beertema, 8 februari 2016).^{xiii} Uit standpunten van de PVV in verkiezingstijden komt naar voren dat de PVV “geen voorstander is van ‘positieve’ discriminatie, ‘voorkeurbeleid’ of ander diversiteitsgeneuzel” (PVV, 2012).^{xiv} Zo spreekt de PVV zich in het verkiezingsprogramma van 2012 duidelijk uit tegen vrouwenquota: *“Er komen quota die bedrijven dwingen percentages vrouwen in dienst te nemen. En zo gaat het maar door. Euro-bobo Juncker heeft gelijk: stap voor stap - tot er geen terugkeer meer mogelijk is”* (PVV, 2012).^{xv} Opvallend is dat, in tegenstelling tot de andere onderwerpen, bij dit genderissue geen verbinding wordt gemaakt met het gevaar van de Islam.

Veiligheid

De PVV ziet de Islam als een bedreiging voor de veiligheid van vrouwen en homo’s. De PVV framed dit via de media op verschillende manieren. De PVV spreekt zich uit tegen het geweld dat mee wordt gebracht door de Islam en door Moslims, en communiceert dit via hun eigen media, door berichtgeving over geweld tegen homo’s te laten zien: *“RT@nhdagblad: Homo’s in azc van de trap geduwd”* (Bosma, 22 maart 2016).^{xvi} Op deze manier laat de PVV aan haar volgers zien dat Moslims geweld gebruiken tegen anderen.

Daarnaast blijkt uit de analyse dat de PVV de Islam ziet als een bedreiging voor minderheden in Islamitische landen en toont dit aan de volgers. Zo plaatste Geert Wilders een tweet over het geweld tegen homo’s in Irak: *“ISIS thugs execute three gay men in Mosul, Iraq #islamicbarbarism”* (Wilders, 6 juni 2015).^{xvii} De PVV benadrukt vooral ook dat met migratie het gevaar van de Islam wordt binnengehaald. De PVV ziet dat de veiligheid van vrouwen en homo’s niet alleen in gevaar wordt gebracht in de Islamitische landen, maar ook in Nederland. Zo tweette Geert Wilders: *“Wat écht helpt tegen homohaar in Nederland is niet #allemandenhandinhand maar #deislamuitnederland”* (Wilders, 3 april 2017).^{xviii}

Binnen de bedreiging van de Islam komt ook naar voren dat de PVV Moslimmannen ziet als barbaren, waar vrouwen voor op moeten passen. De PVV besteedt hier aandacht aan door

nieuwsgebeurtenissen naar voren te brengen. Massa-aanrandingen door Moslimmannen in Duitsland, aanrandingen door mannen uit AZC's, het uitdelen van pepperspray in Spijkenisse zijn voorbeelden van hoe de PVV aandacht besteedt aan vrouwenonderdrukking en zo opkomt voor de veiligheid van vrouwen. Daaruit komt naar voren dat de PVV de Islam ziet als een bedreiging voor Nederlandse vrouwen die zich niet meer veilig voelen op straat. Vrouwenonderdrukking wordt op deze manier verwesterd. Zo sprak Geert Wilders op YouTube:

“De waarheid is dat de Islam helemaal geen vredelievende religie is, maar een kwaadaardige ideologie die zich als levensgevaarlijk monster in onze samenleving heeft genesteld. Een ideologie die haaks staat op vrijheid en vrouwen, joden, homo's, Christenen, afvalligen en niet-Moslims minderwaardig vindt. Gebaseerd op een boek, de Koran, dat nog erger en antisemistisch is dan Mein Kampf. De Islam een totalitaire ideologie die tot op het bot intolerant is. We zien dat homo's in Nederland met betonscharen worden afgetuigd. Dat Nederlandse vrouwen en meisjes worden betast of bespuugd of zelfs aangerand. Nederland is Nederland niet meer” (PVVPers, 21 april 2017).^{xix}

De uitspraken die de PVV over vrouwen en homo's doet staan dus allemaal in relatie met de Islam en het gevaar hiervan. Moslimmannen worden gezien als pre-modern en als de grootste boosdoener van het geweld tegen vrouwen en van vrouwenonderdrukking. Vrouwen zijn het slachtoffer van hun geweld. De PVV spreekt ook vaders aan dat hun dochters niet meer veilig over straat kunnen doordat Moslimmannen de Westerse waarden niet in acht nemen. Zo blijkt ook uit een post van de PVV op YouTube:

“Duizenden Arabische mannen hebben de afgelopen tijd honderden vrouwen seksueel aangevallen. Vernederd, verkracht. Alle vrouwen zijn loslopend wild. Testestorn bommen heb ik de daders genoemd. En het gebeurt overal in Europa, overal. Waar honderdduizenden vooral alleenstaande mannen uit een cultuur van vrouwenonderdrukking werden binnengelaten. Overal krijgen we nu te maken met een verkrachtingsepidemie. Deze daders komen uit een cultuur waar vrouwen minderwaardige wezens zijn, een cultuur van eerwraak en vernedering. Een cultuur gesticht door een profeet die seksslavinnen had en een 9-jarig meisje verkrachtte. Wat de PVV betreft is het duidelijk. Onze grenzen moeten dicht, dicht voor alle asielzoekers en alle immigranten uit islamitische landen. Zolang dat niet gebeurt, zolang de islamitische testosteron bommen als een zwaard van Damocles boven de Nederlandse vrouwen hangen dan stel ik voor dat we mannelijke asielzoekers opsluiten in de AZC's. Zodat geen enkele mannelijke asielzoeker nog de straat op kan en zodat onze vrouwen eindelijk worden beschermd” (PVVPers, 18 januari 2016).^{xx}

Ook de veiligheid binnenshuis wordt door de PVV besproken. Zo sprak Geert Wilders in een opiniestuk op zijn site: *“Just imagine you're a woman. Danish television showed how a woman, who was complaining to the imam that she was being abused by her husband, was told not go to the police. According to Islam, women are not to complain when they're beaten up by their husbands, unfaithful wives should be stoned”* (Kruis, 4 juni 2016).^{xxi} Huiselijk geweld wordt dus alleen besproken in combinatie met het gevaar van de Islam. De PVV brengt hier niet naar voren dat huiselijk geweld ook plaatsvindt onder de autochtone bevolking.

De PVV spreekt over genderissues in twee thema's. De PVV toont met hun woord aan dat de Islam de vrijheid van vrouwen en homo's beperkt, de ideologie van de Islam vormt een bedreiging voor de Nederlandse samenleving. Aan de andere kant staat de PVV niet achter symbolen die deze vrijheid in de Nederlandse samenleving markeren. De PVV stelt in hun woord dat door de komst van de Islam de veiligheid van vrouwen en homo's in gevaar is. Moslimmannen worden gezien als pre-modern en vrouwen zijn hun slachtoffers. De PVV spreekt ook over vrouwenonderdrukking binnen huis, enkel in combinatie met de Islam. De PVV spreekt hier niet over huiselijk geweld binnen autochtone gezinnen.

DE DAAD

De PVV stemt *voor* moties die het beperken van de vrijheid van vrouwen en homo's door de Islam tegengaan. Zo stemde de PVV voor een motie van het lid Van Klaveren van de Groep Bontes/Van Klaveren over de negatieve invloed van de Islam op de emancipatie van vrouwen en homo's. In deze motie werd geconstateerd dat veel onderzoeksgegevens stellen dat de Islam van negatieve invloed is op de vrijheid voor vrouwen en homoseksuelen in Nederland. In de motie wordt onder andere gesteld dat onder scholieren van Turkse en Marokkaanse afkomst de afkeer tegen homo's vier tot vijf keer zo hoog is als bij scholieren van Nederlandse komaf, dat het aantal incidenten gericht tegen homoseksuele docenten toeneemt op scholen met veel allochtone, islamitische jongeren en dat voor veel niet-westerse Nederlanders, homoseksualiteit iets is van westerlingen en ongelovigen en de afwijzing van homoseksualiteit gelegitimeerd wordt vanuit de religie. Vanuit deze feiten roept deze motie op tot realisme en wordt verzocht een politiek correcte houding te laten varen en de negatieve invloed van 'deze kwaadaardige ideologie' op de emancipatie van vrouwen en homo's te herkennen. De PVV is ook voorstander van voorlichting over de vrijheid en emancipatie op scholen. In een motie die als doel had scholen te sanctioneren wanneer er te weinig aandacht wordt besteed aan diversiteit werd ook het probleem van de Islam aangehaald. De PVV stemde *voor* deze motie van de SP.

Echter, blijkt uit de analyse van de moties dat de PVV *tegen* de meeste moties heeft gestemd die de vrijheid van vrouwen en homo's verder uitbreiden. Opvallend bij al deze moties is dat hier geen verband met de Islam gelegd kan worden. Moties die enkel betrekking hebben op het verbeteren van LHBTI-rechten en op de bescherming en het bevorderen van de vrijheid van deze groep levert een tegenstem op van de PVV. Zo stemde de PVV tegen een motie van de leden Bonis en Ten Broeke over bevordering van de mensenrechten van LHBTI's. Deze moties gingen over rechten voor het homohuwelijk zowel binnen Nederland als over de grens. Ook bij voorlichting over seksualiteit op scholen en voor andere programma's is hetzelfde beeld waar te nemen als bij de moties over het homohuwelijk.

De PVV stemt ook *tegen* de emancipatie en het bevorderen van de vrijheid van vrouwen. Binnen de periode 2012-2017 zijn zes moties gevonden die ingaan op emancipatie van vrouwen. De moties gaan in op bijdrage voor kinderopvang, aanrechtsubsidie en gelijkwaardigheid vaders en moeders. Opvallend is dat de PVV tegen de eerste vijf moties ten behoeve van emancipatie stemt. De moties gaan allen in op emancipatie van vrouwen. Zo heeft een motie betrekking op het subsidiëren van kinderopvang om werk en privé voor moeders makkelijker te combineren en gaat een motie in op het vergemakkelijken van registratie van sekse bij een paspoort. Ook de afschaffing van de heffingskorting of meer vaderschapsverlof als sleutel voor emancipatie van vrouwen zijn onderwerpen van deze moties. De PVV stemt bij al deze moties als gehele fractie tegen de voorstellen.

De PVV heeft ook *tegen* drie moties gestemd die betrekking hebben op het homohuwelijk. De PVV is dus geen directe voorstander van emancipatie op het gebied van het combineren van werk en zorg voor vrouwen, zo blijkt ook uit de moties die gaan over verlofregelingen. De PVV stemde tegen vijf van de zes geanalyseerde stemmingen die het combineren van werk en privé voor vrouwen makkelijker maakte. Zo stemde de PVV tegen een motie van D66 over het flexibel inzetten van het bevallingsverlof en tegen een motie over de verhoging van de leeftijdsgrens van het kind voor de opname van ouderschapsverlof. De PVV stemde echter wel *voor* een amendement over het uitbreiden van het kraamverlof van twee dagen tot het aantal uren van de arbeiduur per week van de werknemer. In tegenstelling tot de andere moties en amendementen heeft deze stemming betrekking op vaders. Dit houdt in dat de PVV op dit gebied geen voorvechter is van vrouwenrechten en een meer traditionele kijk heeft op wie er voor de kinderen dient te zorgen.

Dat de PVV *geen* voorvechter is van vrouwenrechten zonder een connectie met de Islam komt ook terug in het bedrijfsleven en bij onderwerpen die betrekking hebben op vrouwen in topfuncties. De PVV stemde *tegen* een motie over het bevorderen van meer vrouwen bij Defensie en *voor* een motie over afschaffing van een initiatief om meer vrouwen in topfuncties te krijgen. Het bevorderen van vrouwenparticipatie op de arbeidsmarkt laat hetzelfde beeld zien. De PVV stemde tegen alle vier de moties die voor meer economische zelfstandigheid voor vrouwen moesten zorgen. Bij één motie

ging het specifiek over emancipatie van achtergestelde autochtone vrouwen waardoor wel de connectie met het gevaar van de Islam gemaakt kan worden. Echter, hadden de andere moties betrekken op alle vrouwen in de Nederlandse samenleving. Ook hieruit is op te maken dat de PVV geen voorstander is van vrouwenrechten indien er geen connectie gemaakt kan worden met de Islam.

Op het gebied van veiligheid laat de PVV *wel* zien voorvechter te zijn van homorechten. Met betrekking tot moties over homohaar stemt de PVV in alle gevallen voor. Beide moties die passen binnen dit onderwerp gaan over het tegengaan van geweld tegen homo's, bijvoorbeeld om homofobie gedrag in het Midden-Oosten tegen te gaan. Naast deze motie waarbij duidelijk de koppeling met de Islam gemaakt kan worden, stemt de PVV ook in met een motie om een subsidieregeling stop te zetten voor een organisatie die zich negatief uitte ten opzichte van homo's. Uit de analyse van de stemming van deze moties komt naar voren dat de PVV voorvechter is van homo-emancipatierechten.

Over de moties betreffende huiselijk geweld kunnen geen eenduidige uitspraken worden gedaan. De PVV stemde binnen dit onderwerp *tegen* een motie over het opstellen van een nationaal actieplan huiselijk geweld gericht op vrouwen. Echter, stemde de PVV *voor* twee moties van de PvdA die gericht waren op het monitoren van de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Het verschil tussen de moties is dat in de laatste twee moties ouderen als doelgroep werden meegenomen. Dit is niet het geval bij de eerste motie. Aangezien uit de moties omtrent ouderenzorg is gebleken dat de PVV voorstander is betreft het verbeteren van de zorg, zou het benoemen van ouderen als doelgroep een reden kunnen zijn dat de PVV bij de laatste twee moties wel voor stemde.

De moties van de Tweede Kamer laten zien dat de PVV enkel voorvechter is van vrouwen- en homorechten wanneer er een koppeling met de Islam gemaakt kan worden. Wanneer er geen koppeling met de Islam gemaakt kan worden is de PVV geen voorvechter van genderissues. Op het gebied van arbeidsparticipatie voor vrouwen is de PVV meer conservatief ingesteld. De PVV maakt het combineren van werk en privé voor vrouwen niet makkelijker.

VERGELIJKING

Haat en geweld jegens homoseksuelen en vrouwen en rechten voor homoseksuelen en vrouwen zijn de genderissues die door de PVV in de media het meest worden besproken. Wanneer uitspraken gedaan worden over emancipatie van deze groepen gebeurt dit vaak in combinatie met het gevaar van de Islam, zowel met betrekking tot geweld als met ideologie. Vrijheid en veiligheid worden dus beiden besproken. Emancipatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, het vergemakkelijken van werk en privé voor vrouwen en emancipatie voor de LHBTI-gemeenschap worden door de PVV in de media weinig besproken.

De stemmingen in de Tweede Kamer laten zien dat de PVV stemt voor genderissues wanneer er een koppeling gemaakt kan worden met de Islam. Indien er geen koppeling gemaakt kan worden met de Islam, stemt de PVV tegen genderissues. Zo stemt de PVV bijvoorbeeld tegen emancipatie van vrouwen op de arbeidsmarkt en tegen het homohuwelijk.

Uit de analyse komt dus naar voren dat woord en daad op de meeste genderissues overeenkomt. Zowel in de media als in de Tweede Kamer is de PVV voorvechter van genderissues indien er een koppeling met de Islam gemaakt kan worden. Zo stemt de PVV enkel in met voorstellen over vrouwenemancipatie indien er een koppeling met de Islam gemaakt kan worden en spreekt de PVV in de media enkel over de rechten van vrouwen in combinatie met de bedreiging van de Islam. Op het gebied van veiligheid laat de PVV hetzelfde beeld zien in de media als in de Tweede Kamer. De moties waar de PVV voor stemde over homohaat en geweld tegen homo's hebben ook betrekking op de Islam als bron van gevaar. Uit de analyse blijkt daarnaast dat de PVV symbolen van emancipatie, zoals homostoplichten, het invullen van geslacht op formulieren en genderneutrale toiletten, als onnodig ziet. Dit blijkt zowel uit het woord als uit de daad.

Ondanks dat de PVV met betrekking tot de meeste genderissues geen verschil laat zien tussen het woord en de daad blijkt uit de analyse dat er op enkele punten wel een verschil bestaat. Zo wordt er op Twitter opgekomen voor de LHBTI-groep, maar worden moties ten behoeve van bescherming van deze groep niet gesteund door de PVV. Spierings et al. (2015) stelde dat emancipatie voor de LHBTI-gemeenschap een belangrijke rol speelt bij rechts-populistische partijen. Deze uitkomst laat zien dat dit bij de PVV minder het geval is. Opvallend is ook dat wanneer de PVV spreekt over dat de Islam ingaat tegen de Westerse waarden de koppeling met het gevaar voor homoseksuelen vaak wordt gemaakt. In deze context werd verwacht dat de PVV in zou stemmen met verbetering van de rechten voor homo's in Nederland, echter blijkt dit niet waar te zijn. De PVV stemt bijvoorbeeld tegen moties over het homohuwelijk. De PVV is wel duidelijk in uitspraken wat betreft vrijheid op het gebied van arbeid. Bij deze genderissues wordt geen koppeling gemaakt met de Islam. De PVV steunt beleid rondom topfuncties, vrouwenquota's of ander diversiteitsbeleid niet. Dit kan worden verklaard door de meer traditionele achtergrond van de PVV als populistische partij. Echter, stelt de PVV in veel media-uitingen, vooral in speeches, dat opgekomen moet worden voor de rechten van de vrouw en de Westerse waarden. Zo stelde Fleur Agema dat een van de redenen waarom zij zich bij de PVV aangesloten heeft, het opkomen voor vrouwenrechten is. Deze algemene uitspraken laten een beeld zien dat niet overeenkomt met het stemmen in de Tweede Kamer.

Uit de analyse blijkt dus dat er op de meeste genderissues overeenstemming is tussen het woord en de daad. De PVV spreekt in de media uit dat genderissues van belang zijn, doordat ze in gevaar worden gebracht door de komst van Moslims en de Islam naar Nederland. De PVV spreekt daarnaast ook in de media uit dat symbolen van emancipatie, zoals homozebrapaden, volgens de PVV ondergeschikt zijn aan het daadwerkelijke probleem. De PVV is dus tegen dit soort uitingen. Echter, er zijn ook algemene uitspraken, vooral op het gebied van homo- en vrouwenrechten, die door de PVV worden gedaan die impliceren dat ze voorstander zijn van algehele emancipatie van deze groepen. Dit strookt dus niet met hoe de PVV stemt in de Tweede Kamer.

CONCLUSIE

Uit de analyse blijkt dat, tegen de verwachtingen van dit onderzoek in, bij de meeste genderissues geen verschil bestaat tussen uitingen in de media en het stemgedrag in de Tweede Kamer. De PVV is meestal consequent in de uitspraken en stemmingen over genderissues. Er wordt alleen voor verbetering van genderissues gestemd indien er een koppeling met het gevaar van de Islam gemaakt kan worden. De PVV spreekt in de media uit dat genderissues van belang zijn, de PVV benadrukt hierbij de emancipatie van vrouwen en homo's het meest. De vrijheid en veiligheid van vrouwen en homo's worden volgens de PVV in gevaar gebracht door de komst van Moslims en de Islam naar Nederland. Dit media- en stemgedrag kan worden verklaard vanuit de theorie.

Mudde (2007) stelt dat rechts-populistische partijen genderissues propageren, waarbij Akkerman (2015) en de Lange en Mügge (2015) als kanttekening plaatsen dat deze standpunten meer retorisch en instrumenteel van aard zijn. Ze worden gebruikt als instrument voor anti-immigratie en anti-Islam standpunten. Dit onderzoek heeft empirisch aangetoond dat de PVV inderdaad genderissues gebruikt als instrument, aangezien enkel voor genderissues op wordt gekomen wanneer er een koppeling met de strijd tegen de Islam gemaakt kan worden. Deze studie levert dus een bijdrage aan de literatuur aangezien het kan empirisch laat zien dat populistische partijen gebruik maken van genderissues als instrument. Deze studie verschilt echter van de onderzoeken van Akkerman (2015) en de Lange en Mügge (2015) op meerdere punten. Waar in dit onderzoek de PVV centraal staat, hebben De Lange en de Mügge (2015) gekeken naar meerdere rechts-populistische partijen in België en Nederland en Akkerman (2015) naar rechts-populistische partijen in West-Europa. De focus op een enkele partij is nieuw en draagt doordat deze studie een casestudy betreft dus ook bij aan de literatuur op dit gebied. Daarnaast draait het bij het onderzoek van Akkerman (2015) enkel positiebepaling, terwijl in dit onderzoek naast positiebepaling ook nog het woord is meegenomen. Dit geeft een breder beeld van hoe de PVV echt denkt over genderissues. Dit onderzoek kijkt naar uitingen via de social media en stemmingen in de Tweede Kamer, terwijl eerder onderzoek zich enkel gefocust op partijprogramma's. De PVV spreekt in de partijprogramma's weinig tot niet over genderissues, op social media doen zij dit wel. De media-analyse die in dit onderzoek is uitgevoerd is dus een aanvulling op de kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden van zowel Akkerman (2015) en De Lange en Mügge (2015).

Dit onderzoek toont aan dat de PVV met betrekking tot zorg voor naasten minder traditioneel is dan andere populistische partijen. Deze studie is dus een toevoeging aan het onderzoek van Mayer et al. (2014) en Mepschen, Duyvendak en Tonkens (2010) aangezien deze onderzoeken wel stellen dat populistische partijen conservatieve standpunten innemen betreffende wie verantwoordelijk is voor de zorg van familieleden en het huishouden. Dit onderzoek toont aan dat de PVV minder goed in deze beschrijving past. De PVV is op andere gebieden, zoals het bevorderen van vrouwen in topfuncties en arbeidsparticipatie voor vrouwen, wel meer traditioneel en conservatiever. Dat de PVV tegen het bevorderen van vrouwen in topfuncties is, kan verklaard worden aan de hand van de PVV als populistische partij. Populistische partijen kennen een conservatief karakter, zo blijkt uit onderzoek van Akkerman (2015). Ditzelfde geldt voor het media- en stemgedrag dat de PVV laat zien met betrekking tot symbolen van emancipatie, zoals homostoplichten. De PVV stelt dat deze uitingen van emancipatie ondergeschikt zijn aan het daadwerkelijke probleem, namelijk het gevaar van de Islam voor de vrijheid en veiligheid. Dat de PVV tegen deze uitingen is, zou dus op het eerste gezicht een traditionele denkwijze kunnen aantonen. Echter, blijkt uit de analyse dat de PVV het gevaar van de Islam belangrijker vindt dan uitingen van emancipatie. Andere studies zijn niet ingegaan op deze symbolen van genderissues, dat deze uitingen van genderissues meegenomen worden in dit onderzoek is dus een toevoeging aan de bestaande literatuur.

Naast dat dit onderzoek een toevoeging is aan de bestaande literatuur, is dit onderzoek ook

relevant voor politieke aanhangers en tegenstanders van rechts-populistische partijen. In een multi-mediatijdperk waarin communicatie van politici door social media direct bij de politieke aanhangers en tegenstanders van de PVV aankomt, kan dus door middel van deze studie aangetoond worden dat er weinig verschil bestaat tussen het woord en daad van de PVV op het gebied van genderissues. De PVV verzendt dus minder misleidende informatie dan werd verwacht. De statements van de PVV in de media komen dus overeen met de stemming in de Tweede Kamer op het gebied van genderissues, politieke aanhangers en tegenstanders worden op dit gebied niet op het verkeerde been gezet door de PVV. Echter, moet hierbij wel de kanttekening geplaatst worden dat de PVV enkel voorstander is van genderissues indien de koppeling met de strijd tegen de Islam gemaakt kan worden.

In de toekomst is het interessant om dit onderzoek ook uit te voeren bij andere populistische partijen in Europa, om een nog beter beeld te schetsen hoe de anti-Islam agenda wordt gebruikt als instrument met betrekking tot genderissues en op welke gebieden populistische partijen nog wel echt traditioneel zijn. De meeste onderzoeken binnen dit onderwerp hebben enkel gekeken naar positiebepaling. Daarom is het in de toekomst interessant om ook bij andere rechts-populistische partijen in Europa te onderzoeken of er verschil bestaat tussen het woord en de daad met betrekking tot genderissues. Daarnaast is het interessant om te onderzoeken wat aanhangers van populistische partijen vinden van de rol die genderissues spelen bij rechts-populistische partijen. Daarbij kan de vraag worden gesteld welke rol genderissues spelen bij de aanhangers van deze partijen, zijn genderissues voor hen ook van belang of is het net als voor de partij enkel een anti-Islam middel? Hierbij kan ook nog onderscheid gemaakt worden op geslacht, vinden vrouwelijke aanhangers genderissues belangrijker dan mannelijke aanhangers? Binnen rechts-populistische partijen zelf kan ook een onderscheid gemaakt worden op geslacht. Hierbij kan dan de vraag worden gesteld of het media- en stemgedrag met betrekking tot genderissues van rechts-populistische vrouwen anders is dan van rechts-populistische mannen.

LITERATUURLIJST

- Akkerman, T. (2015). Gender and the radical right in Western Europe: a comparative analysis of policy agendas. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), 37-60.
- Bargh, J.A. & Chartrand, T.L. (1999). The unbearable automaticity of being. *American Psychologist*.
- Bennett, W. L. (2009). *News: The Politics of Illusion*. New York: Pearson Longman; eighth edition.
- Boeije, H. (2014) *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers
- Bruijn, H. de (2011) *Framing*. Amsterdam: Atlas
- Coddington, M., Molyneux, L., & Lawrence, R. G. (2014). Fact checking the campaign: How political reporters use Twitter to set the record straight (or not). *The International Journal of Press/Politics*, 19(4), 391-409.
- De Wiel, C. van. (2017, 24 februari). Hoe Wilders via Twitter de revolutie voorbereidt. *NRC*. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/02/24/hoewilders-via-twitter-de-revolutie-voorbereidt-6975794-a1547658>
- Duerst-Lahti, G., & Kelly, R. M. (1995). *Gender power, leadership, and governance*. University of Michigan Press.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), 219-245.
- Grant, W.J., Moon, B. & Grant, J.B. (2010) Digital Dialogue? Australian Politicians' use of the Social Network Tool Twitter, *Australian Journal of Political Science*, 45:4, 579-604
- Joop (2016, 20 januari) PVV: 'onze vrouwen' meppen mag best. Beschikbaar via: <http://www.joop.nl/nieuws/pvv-onze-vrouwen-meppen-mag-best>
- Kitschelt, Herbert (in collaboration with Anthony J. McGann). (1995). *The radical right in Western Europe: A comparative analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kuklinski, J. H., P. J. Quirk, J. Jerit, D. Schwieder, and R. F. Rich. 2000. "Misinformation and the Currency of Democratic Citizenship." *Journal of Politics* 62 (3): 790-816.
- Lange, S. de & Mügge, L. (2015) Gender and right-wing populism in the Low Countries: ideological variations across parties and time, *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), 61-80,
- Mayer, S., Ajanovic, E., & Sauer, B. (2014). Intersections and Inconsistencies. Framing Gender in Right-Wing Populist Discourses in Austria. *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 22(4), 250-266.
- Mepschen, P., Duyvendak, J. W., & Tonkens, E. H. (2010). Sexual politics, orientalism and multicultural citizenship in the Netherlands. *Sociology*, 44(5), 962-979.
- Meret S. & Siim, B. (2013). "Gender, Populism and Politics of Belonging", in Siim, B & Mokre, M. (eds.). *Negotiation Gender and Diversity in an emergent European Public Sphere*, Basingstoke: Palgrave

- Mudde, C. (2004) 'The Populist Zeitgeist'. *Government and Opposition*, 39(4), 542–563.
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mügge, L., & Jong, S. de. (2013). Intersectionalizing European politics: bridging gender and ethnicity. *Politics, Groups and Identities*, 1(3), 380-389.
- NOS (2017) Lijsttrekkers acht partijen tekenen 'Regenboog Stembusakkoord'. Beschikbaar via: <http://nos.nl/artikel/2161793-lijsttrekkers-acht-partijen-tekenen-regenboog-stembusakkoord.html>
- PVV (2012) Tweede Kamer. Geraadpleegd op 28 februari, 2017, van <https://www.pvv.nl/fracties/tweede-kamer.html>
- Rooduijn, M. (2015) Is Geert Wilders wel populistisch? Geraadpleegd van <http://stukroodvlees.nl/is-geert-wilders-wel-populistisch/>
- Spierings, N., & Jacobs, K. (2014). Getting personal? The impact of social media on preferential voting. *Political Behavior*, 36(1), 215-234.
- Spierings, N., Zaslove, A., Mügge, L. M., & Lange, S. L. de. (2015). Gender and populist radical-right politics: an introduction. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), 3-15.
- Taggart, P. (2000) *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Taggart, P. (2004). Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 269-288.
- Telegraaf (2010, 18 september). Homohater adviseur Wilders. Beschikbaar via: http://www.telegraaf.nl/binnenland/20344379/___Homohater_adviseur_Wilders___html
- Telegraaf (2011, 25 januari). PVV geen homoplaatsen. Beschikbaar via: http://www.telegraaf.nl/binnenland/20245787/___PVV___geen_homo-plaatsen___html
- Opzij (2009) Rechtse Vrouwen. Beschikbaar via: <https://www.opzij.nl/nl/artikel/36329/rechtse-vrouwen.html>
- Verloo, M. and Lombardo, E. (2007) Contested Gender Equality and Policy Variety in Europe: Introducing a Critical Frame Analysis Approach. In Verloo, M. (ed) *Multiple Meanings of Gender Equality* (2007) Pp. 21-49. Budapest: Central European University Press
- Volkskrant (2016, 30 augustus) PVV heeft lak aan de rechten van vrouwen. Beschikbaar via: <http://www.volkskrant.nl/ opinie/pvv-heeft-lak-aan-de-rechten-van-vrouwen~a4366658/>
- Ware, A. (1999). *Political Parties and Party Systems*. Oxford, Groot-Brittannië: Oxford University Press.
- Zaslove, A. (2008). Here to Stay? Populism as a New Party Type. *European Review*, 16(3), 319-336.

Bijlage 1 Moties en amendementen

Onderwerp	Titel	Informatie
Emancipatie	Motie 1: Gewijzigde motie van de leden Bergkamp en Pia Dijkstra (t.v.v. 30 420 nr. 215) over opnemen in het overheidsbrede onderzoek waar sekserregistratie nu al afgeschaft kan worden (PVV: TEGEN)	Motie 30420-226 29 juni 2015
	Motie 2: Motie van de leden Jasper van Dijk en Siderius over bijzondere bijstand voor alleenstaande studerende ouders (PVV: TEGEN)	Motie 30420-219 2 april 2015
	Motie 3: Motie van de leden Pia Dijkstra en Van Weyenberg over het afbouwen van de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting (PVV: TEGEN)	Motie 30420-183 20 juni 2013
	Motie 4: Motie van het lid Venrooy-van Ark over gesprekken over de positie van vaders (PVV: VOOR)	Motie 30420-193 20 juni 2013
	Motie 5: Motie van het lid Van Klaveren over de negatieve invloed van de islam op de emancipatie van vrouwen en homo's (PVV: TEGEN)	Motie 30420-191 20 juni 2013
	Motie 6: Motie Marcuch c.s. over verhoging van het budget voor homo-emancipatie (PVV: TEGEN)	Motie 30420-167 29 maart 2012
Homohaat	Motie 1: Motie van het lid Van Miltenburg c.s. over per direct stopzetten van de subsidierelatie met hart van homo's (PVV: VOOR)	Motie 30420-249 7 juli 2016
	Motie 2: Motie Van Klaveren over schending van homorechten (PVV: VOOR)	Motie 30420-166 29 maart 2012
Homohuwelijk	Motie 1: Motie van het lid Pia Dijkstra over het openstellen van het burgerlijk huwelijk voor bruidsparen zonder de Nederlandse nationaliteit of woonplaats (PVV: TEGEN)	Motie 34102-5 15 juni 2015
	Motie 2: Gewijzigde motie van het lid Ten Broeke c.s. (t.v.v. 34 102, nr. 7) over legalisering van het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht in Aruba, Curaçao en Sint-Maarten (PVV: TEGEN)	Motie 34102-8 22 juni 2015
Voorlichting seksualiteit	Motie 1: Gewijzigde motie van de leden Pia Dijkstra en Venrooy-Van Ark (t.v.v. 30420, nr.185) over het monitoren van voorlichting over seksualiteit en seksuele diversiteit (PVV: TEGEN)	Motie 30420-197 21 juni 2013
	Motie 2: Motie Marcouch c.s. over verzet tegen de wet in Sint-Petersburg (PVV: TEGEN)	Motie 30420-169 29 maart 2012

	Motie 3: Motie van het lid Jasper van Dijk over een sanctie voor scholen die weigeren aandacht te besteden aan seksuele diversiteit (PVV: VOOR)	Motie 30950-113 6 april 2017
	Motie 4: Motie van het lid Van Weyenberg c.s. over evaluatie van het homo-acceptatieprogramma voor migranten (PVV: TEGEN)	Motie 30950-55 10 april 2013
LHBTI	Motie 1: Motie van het lid Van Tongeren over de versterking en naleving van HLTB-rechten (PVV: TEGEN) Motie 2: Motie van de leden Bonis en Ten Broeke over bescherming en bevordering van de mensenrechten van LHBTI's (PVV: TEGEN)	Motie 30420-186 20 juni 2013 Motie 33400-V-63 19 december 2012
	Motie 3: Motie Dibi over een verkenning of de positie van LHBT's kan worden verbeterd (PVV: TEGEN)	Motie 19637 1555 5 juli 2012
Mantelzorg	Motie 1: Motie van het lid Krol c.s. over optimaliseren van de voorlichting over mantelzorgondersteuning (PVV: VOOR)	Motie 30169-44 14 januari 2016
	Motie 2: Motie van het lid Krol over het belang van de specifieke ondersteuning van de oudere mantelzorger (PVV: VOOR)	Motie 30169-45 14 januari 2016
	Motie 3: Motie van het lid Voortman over regelingen ten behoeve van de combinatie van werk en mantelzorg beter onder de aandacht brengen (PVV: TEGEN)	Motie 30169-48 14 januari 2016
	Motie 4: Motie van het lid Krol over opstellen van een plan om inkomensverlies bij het verlenen van mantelzorg te voorkomen (PVV: VOOR)	Motie 34000-27 18 september 2014
	Motie 5: Motie van het lid Omtzigt over de gevolgen in de sociale zekerheid en belastingen van het verlenen van intensieve mantelzorg (PVV: VOOR)	Motie 33853-9 18 juni 2014
Ouderenzorg	Motie 1: Motie van de leden Keijzer en Potters over disfunctionerende bestuurders in de ouderenzorg en gehandicaptenzorg (PVV: VOOR)	Motie 34550-XVI-51 10 november 2016
	Motie 2: Motie van het lid Dik-Faber over het bevorderen van het gesprek over kwaliteit van zorg (PVV: VOOR)	Motie 31765-256 8 december 2016

	Amendement 3: Amendement van het lid Rutte over optimalisering van zorg aan ouderen met diabetes type-2 (PVV: VOOR)	Amendement 34550-XVI-22 9 november 2016
	Amendement 4: Amendement van het lid Kuzu over een pilot n.a.v. het manifest ' Scherp op ouderenzorg' (PVV: VOOR)	Amendement 34550-XVI- 121 6 december 2016
	Motie 5: Nader gewijzigde motie van de leden Bruins Slot en Volp over witte vlekken in de eerstelijnsopvang voor kwetsbare ouderen (PVV: VOOR)	Motie 34550- XVI-94 15 november 2016
	Motie 6: Motie van het lid Krol over medicatiebeoordeling voor ouderen (PVV: VOOR)	Motie 34550- XVI-73 10 november 2016
Verlofregelingen	Amendement 1: Gewijzigd amendement van de leden Van Weyenberg en Pia Dijkstra ter vervanging van nr. 13 over het flexibel inzetten van het bevallingsverlof (PVV: TEGEN) Amendement 2: Amendement van de leden Van Ojik en Siderius ter vervanging van nr. 10 over het uitbreiden van het kraamverlof van twee dagen tot het aantal uren van de arbeidsduur per week van de werknemer (PVV: VOOR)	Amendement 32855-27 9 oktober 2014 Amendement 32855-25 9 oktober 2014
	Amendement 3: Gewijzigd amendement van het lid Siderius ter vervanging van nr. 26 waarmee een werknemer die ouderschapsverlof opneemt recht heeft op ongeveer 75% van het wettelijk minimumdagloon per uur (PVV: TEGEN)	Amendement 32855-31 14 oktober 2014
	Amendement 4: Amendement van het lid Siderius dat regelt dat de leeftijdsgrens van het kind voor de opname van ouderschapsverlof wordt verhoogd naar zestien jaar (PVV: TEGEN)	Amendement 32855-22 9 oktober 2014
	Motie 5: Motie van het lid Siderius over de opname van ouderschapsverlof (PVV: TEGEN)	Motie 32855- 28 9 oktober 2014
	Motie 6: Motie van het lid Siderius over dubbel ouderschapsverlof (PVV: TEGEN)	Motie 32855- 29 9 oktober 2014
Topfuncties	Motie 1: Motie van het lid Van Ark over beëindiging van het initiatief Topvrouwen.nl (PVV: TEGEN)	Motie 30420- 221 2 april 2015

	Motie 2: Gewijzigde motie van de leden Van Tongeren en Yücel (t.v.v. 30420, nr. 187) over een monitor over het aandeel van vrouwen in de top van het bedrijfsleven (PVV: TEGEN)	Motie 30420-198 24 juni 2013
	Motie 3: Gewijzigde motie van de leden Belhaj en Eijsink over het percentage vrouwen in topfuncties bij Defensie (t.v.v. 34550-X-19) (PVV: TEGEN)	Motie 34550-X-65 24 januari 2017
Vrouwenparticipatie arbeidsmarkt	Motie 1: Motie van het lid Karabulut over een opleidings- en banenprogramma voor achtergestelde vrouwen (PVV: TEGEN)	Motie 30420-195 20 juni 2013
	Motie 2: Motie van het lid Karabulut over een plan ter bevordering van economische zelfstandigheid van vrouwen (PVV: TEGEN)	Motie 30420-194 20 juni 2013
	Motie 3: Motie van de leden Jasper van Dijk en Siderius over de arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen (PVV: TEGEN)	Motie 30420-218 2 april 2015
	Motie 4: Motie Marcouch/Van Gent over emancipatie van laagopgeleide vrouwen (PVV: TEGEN)	Motie 30420-168 29 maart 2012
Huiselijk geweld	Motie 1: <u>Motie van het lid Karabulut over een nationaal actieplan huiselijk geweld</u> (PVV: TEGEN)	Motie 30420-196 20 juni 2013
	Motie 2: Motie van het lid Volp c.s. over borging van de expertise bij gemeenten over de verschillende vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties (PVV: VOOR)	Motie 28345-163 17 maart 2016
	Motie 3: <u>Motie van het lid Volp c.s. over structurele monitoring van de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties</u> (PVV: VOOR)	Motie 28345-164 17 maart 2016

Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen media analyse

Geraadpleegde Bronnen	Link
Websites	Pvv.nl Geertwilders.nl
YouTube PVVpers	https://www.youtube.com/user/PVVpers
YouTube losse bijdragen	Interview WNI: https://www.youtube.com/watch?v=Nudz82dniSU Interview Libelle: https://www.youtube.com/watch?v=Ih27Qw37oWE Interview CBN Nieuws: https://www.youtube.com/watch?v=DdB7OsrbvqI
Facebook pagina's	https://www.facebook.com/geertwilders/ https://www.facebook.com/partijvoordevrijheid/ https://www.facebook.com/FleurAgema/
Twitter	https://twitter.com/martinbosma_pvv?lang=nl https://twitter.com/geertwilderspvv?lang=nl https://twitter.com/fleuragemapvv https://twitter.com/harmbeertema https://twitter.com/graafdemachiel

Document	URL
Verkiezingsprogramma 2012	https://www.pvv.nl/images/stories/verkiezingen2012/VerkiezingsProgramma-PVV-2012-final-web.pdf
Verkiezingsprogramma 2014	https://www.pvv.nl/images/PVV-verkiezingsprogramma_EP_2014.pdf
Verkiezingsprogramma 2017-2012	https://www.pvv.nl/visie.html

Bijlage 3 Zoekwoorden analyse

Homo/gay	LHBT/LHBTI/LGBT	Vrouwen
Homohaar	Mantel	Participatie
Seks	Ouderen	Emancipatie
Seksualiteit	Verlof	(Trans)gender
Voorlichting	Top(functies)	Huiselijk geweld

Bijlage 4 Bronverwijzingen citaten

- ⁱ PVV (2012) Verkiezingsprogramma PVV 2012
- ⁱⁱ Wilders, G. [@geertwildersPVV] (2016, 20 juli) RT @NOS: PVV-leider @geertwilderspvv sprak afgelopen nacht op een Gays for Trump-evenement in Cleveland.
- ⁱⁱⁱ Bosma, M. [@MartinBosma_PVV] (2016, 10 april) Kwart wil sjaria. Helft wil geen homo's. Wat (Britse) Moslims werkelijk denken van onze westerse waarde. Geraadpleegd via https://twitter.com/Martinbosma_pvv/status/719107662680629248
- ^{iv} PVVPers (2016, 10 juni) *Inbreng Geert Wilders debat over meer investeringen in de veiligheidsketen*. Geraadpleegd via https://www.youtube.com/watch?v=f5LK8c_aGv4
- ^v Beertema, H. [@HarmBeertema] (2016, 1 april) Met alle respect", basis voor klasgesprek over terreur, anti-semitisme en homo's. Dat wordt weer zalven en glijden. <https://t.co/Bpmsg2thmVV> Geraadpleegd via <https://twitter.com/minocw/status/715881517784936448>
- ^{vi} PVVPers (2015, 17 april) *Pegida Speech Geert Wilders, Dresden 13-04-2015 (English subtitles)* Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=Tcxztd18BOK>
- ^{vii} Wilders, G. [@GeertWildersPVV] (2016, 8 maart) Vrouwendag / Women's Day. No islam, just freedom! Geraadpleegd via <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/707197414906732544>
- ^{viii} Beertema, H. [@HarmBeertema] (2017, 20 januari) COC geeft geen voorlichting op mbo wegens virulente islamitische homohaar. Wel komt er een islamitische homohater. Leraren helemaal blij. Geraadpleegd via <https://twitter.com/i/web/status/822580929390637057>
- ^{ix} Beertema, H. [@HarmBeertema] (2017, 1 april) "Met alle respect", basis voor klasgesprek over terreur, anti-semitisme en homo's. Dat wordt weer zalven en glijden. Geraadpleegd via <https://twitter.com/harmbeertema/status/715891482763378688>
- ^x Beertema, H. [@HarmBeertema] (2017, 27 maart) Heeft @piadijkstra (emancipatie @D66), nu tijd voor het echte leed, na haar strijd tegen het kwetsende m/v op form... <https://t.co/tLPoNsPeli> Geraadpleegd via <https://twitter.com/i/web/status/846412707221909505>
- ^{xi} Beertema, H. [@HarmBeertema] (2016, 12 september) Maar wij krijgen genderneutrale wc's, dank aan D66! Geraadpleegd via <https://twitter.com/harmbeertema/status/775248152710479872>
- ^{xii} Beertema, H. [@HarmBeertema] (2015, 15 december) Zo is dat. Hetzelfde geldt voor links in NL dat nu vrouwenquota in bedrijfsleven tot speerpunt heeft. En genderneutrale wc's natuurlijk Geraadpleegd via <https://twitter.com/i/web/status/809447400318369796>
- ^{xiii} Beertema, H. [@HarmBeertema] (2016, 8 februari) Als de "topvrouwen" maar door dwang aan hun topfunctie komen. Beter was een "Meldpunt geweld tegen vrouwen&homo's". Geraadpleegd via <https://twitter.com/harmbeertema/status/696735505443123200>
- ^{xiv} PVV (2012) Verkiezingsprogramma PVV 2012
- ^{xv} PVV (2012) Verkiezingsprogramma PVV 2012
- ^{xvi} Bosma, M. [MartinBosma_PVV] (2016, 22 maart) RT@nhdagblad: Homo's in azc van de trap geduwd Geraadpleegd via <https://twitter.com/nhdagblad/status/712278045961248768>
- ^{xvii} Wilders, G. [GeertWildersPVV] (2015, 6 juni) ISIS thugs execute three gay men in Mosul, Iraq #islamicbarbarism Geraadpleegd via <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/607158366729867264>
- ^{xviii} Wilders, G. [GeertWildersPVV] (2017, 3 april) Wat écht helpt tegen homohaar is niet #allemandenhandinhand maar #deislamuitnederland Geraadpleegd via <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/849002463076155392>
- ^{xix} PVVPers (2017, 21 april) *VIDEO Wilders: Verdedig onze vrijheid* Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=e5ES-XFzPf0>
- ^{xx} PVVPers (2016, 18 januari) *Geert Wilders: Mannelijke asielzoekers opsluiten in AZC's* Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=c7NshmTyizU>
- ^{xxi} Kruis, S. (2016, 4 juni) Muslims, Free Yourself and Leave Islam! Geraadpleegd via <https://www.geertwilders.nl/in-de-media-mainmenu-74/nieuws-mainmenu-114/94-english/1996-muslims-free-yourself-and-leave-islam>